

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Робота допущена до захисту
«__» _____ 20__ р.
Зав. кафедрою _____ (Волохова І.С.)

**ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття освітньо-кваліфікаційного
рівня магістра**

зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за
магістерською програмою «Державні та муніципальні фінанси»

**НА ТЕМУ
«Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання»**

Виконала:
студентка 61 групи ФЕФ,
Щербатюк А.О.

Науковий керівник:
к.е.н., ст.викладач,
Коцюрубенко Г.М.

Одеса-2017 р.

АНОТАЦІЯ

дипломної роботи «Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання»
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня
магістра (спеціаліста) за магістерською програмою „Державні та муніципальні фінанси ”
Щербатюк Анастасії Олегівни
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2017 рік

Випускна робота складається з трьох розділів.

У першому розділі розглядається економічний зміст доходів місцевого бюджету та їх класифікація, механізм управління, методи їх формування та нормативно-правова база, що регулює доходи місцевих бюджетів.

У другому розділі розглянуто та проаналізовано склад і структуру доходів місцевого бюджету на прикладі обласного бюджету Одеської області протягом останніх п'яти років, проведено аналіз динаміки і структури податкових доходів та основних неподаткових надходжень. Проведена оцінка міжбюджетних відносин в частині формування місцевого бюджету та розраховано основні індикатори фінансової стійкості бюджету.

В третьому розділі розглянуто перспективи використання світового досвіду для вдосконалення оптимізації та планування доходів місцевого бюджету. На основі проаналізованого матеріалу запропоновано шляхи підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів в умовах нестабільності економіки.

Ключові слова:

доходи місцевих бюджетів, податкові надходження, фінансова стійкість бюджету,
збалансування доходів

ANNOTATION

Graduate work «Revenues of local budgets: optimization of formation and
growth reserves»
for obtaining an educational-qualification level
master (specialist) for a master's degree program «government and municipal finance»
Shcherbatiuk Anastasia
Odessa national economic university
Odessa 2017

The paper consist of 3 part .

In first part, a mention should be made economic contents of local budget revenues and their classification, management mechanisms, methods of their formation and legal base which regulates income of local budget.

In second part, the composition and structure of revenues have been reviewed and analyzed on the example of the budget of the Odessa region during the last five years, the analysis of dynamics and structure of tax revenues is carried out and basic non-tax revenues. An assessment was made of intergovernmental fiscal relations as part of the formation of the local budget and the main indicators of financial stability are calculated.

In third part, the prospects of using the world experience for improving the optimization and planning of the local budget are considered. On the basis of the analyzed material the ways of equalization of incomes of local budgets are offered in the conditions of unstable economics.

Keywords:

Revenues of local budget, tax revenues, financial sustainability of the budget, balancing income

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	7
1.1 Економічний зміст доходів місцевого бюджету та їх класифікація.....	7
1.2 Механізм управління та методи формування доходів місцевого бюджету...	15
1.3 Нормативно-правова база, що регулює доходи місцевих бюджетів.....	24
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ НА ПРИКЛАДІ ОБЛАСНОГО БЮДЖЕТУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	30
2.1 Аналіз динаміки і структури податкової складової формування доходів.....	30
2.2. Моніторинг основних неподаткових надходжень.....	38
2.3 Оцінка міжбюджетних відносин в частині формування місцевого бюджету...	43
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	52
3.1 Перспективи використання світового досвіду для вдосконалення оптимізації та планування доходів місцевого бюджету.....	52
3.2 Напрями підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів.	61
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Важливою передумовою побудови демократичної держави є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування. Але основне питання, яке постає на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування, є удосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів та пошук резервів їх збільшення для ефективного управління видатками.

Наявність доходів місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати фінансовий потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, що розширює можливості місцевих органів влади у більш повному задоволенні потреб населення.

Діюча система акумулювання доходів бюджетів України характеризується низьким рівнем частки власних доходів місцевих бюджетів, що відображається нарощуванням обсягів міжбюджетних трансфертів. Реальні фінансові можливості місцевих органів влади значно обмежуються, що, у свою чергу, є гальмівним фактором демократичних перетворень у державі. За таких умов необхідно побудувати нову модель формування доходів місцевих бюджетів, яка забезпечувала б оптимальний фіскальний та стимулюючий ефект, усувала диспропорції бюджетної забезпеченості окремих територій, знижувала напругу міжрегіональних фіскальних відносин та підтримувала ефективність бюджетної системи. Саме це і визначає актуальність обраної теми.

Проблемам фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування присвятили свої праці вітчизняні вчені: О.П. Кириленко, С.А.Буковинського, В.І.Кравченка, І.О.Луніної, В.М.Опаріна, І.Я.Чугунова, О.Д.Василика, І.С.Волохова, Т.В. Бондарчук, І.О. Когут, А.М. Череп, Н.В. Старостенко, С.О.Пипко, К.С. Павлюк, Ш. Бланкарт, Е. Блейклі, Р. Масгрейв та інші. Аналіз рівня дослідженості даної теми показує, що окремі аспекти формування доходів місцевих бюджетів до цих пір залишаються невирішеними. Сучасна наукова думка зводиться до того, що бюджетні кошти в Україні значною мірою централізовані, нормативно-правова база не створює належного підґрунтя для

забезпечення місцевих бюджетів достатнім обсягом фінансових ресурсів. Тому є потреба в подальшому вивченні проблеми формування доходів місцевих бюджетів.

Метою дипломної роботи є розкриття особливостей формування доходів місцевих бюджетів, визначення недоліків та розробка практичних рекомендацій щодо резервів їх зростання в сучасних умовах. Відповідно до поставленої мети у роботі передбачено вирішити такі теоретичні і практичні завдання:

- 1) на основі аналізу літературних джерел та наукових напрацювань охарактеризувати економічний зміст доходів місцевого бюджету та їх класифікацію;
- 2) дослідити особливості механізму управління та методів формування доходів місцевого бюджету;
- 3) визначити нормативно-правову базу, що регулює доходи місцевих бюджетів;
- 4) здійснити аналіз динаміки та структури основних податкових та неподаткових надходжень;
- 5) оцінити рівень міжбюджетних відносин в частині формування місцевого бюджету;
- 6) на основі досліджень світового досвіду з урахуванням виявлених проблем обґрунтувати шляхи вирівнювання та розкрити перспективи підвищення ефективності управління доходами місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процес формування доходної частини місцевих бюджетів України. Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі формування доходів місцевих бюджетів.

При написанні дипломної роботи були використані наступні методи: метод історичного і логічного аналізу літературних та інформаційних джерел з метою дослідження еволюції постановки проблем, порівняльний аналіз документів та наукових джерел, індуктивний і дедуктивний методи, аналогій і моделювання. Для одержання і реалізації окремих результатів аналізу податкових і неподаткових надходжень місцевого бюджету було використано спеціальні

методи дослідження: прогнозування, розрахунково-аналітичні, методи групування, табличні, графічні, інформаційні, статистичні.

Інформаційну базу дослідження складають монографії та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів, нормативно-правові акти з питань формування доходів місцевих бюджетів, аналітичні й статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Держкомстату України, Державного казначейства України, звітні дані Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати дослідження знайшли своє відображення у науковій статті у науковому збірнику «Науковий вісник ОНЕУ» на тему «Практика та проблематика формування місцевих бюджетів (на прикладі обласного бюджету Одеської області)», освітлені під час участі у науково-практичній конференції «Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання» (ОНЕУ, 20-24 листопада 2017 року).

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено теоретичні засади формування доходної частини місцевих бюджетів та розроблено практичні рекомендації щодо активізації резервів їх зростання в сучасних умовах. Результатом дослідження, що проведено в даній роботі, можна зробити такі висновки та пропозиції:

1) На основі узагальнення наукових підходів визначено, що доходи місцевих бюджетів – це сукупність грошово-економічних відносин суспільства, що забезпечують формування та розподіл фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а також оптимальний, ефективний розвиток територій, шляхом децентралізованого управління в особі органів місцевого самоврядування. Питання класифікації доходів саме місцевих бюджетів України менш активно залучається до наукових дискусій на противагу групуванню доходів Державного бюджету. Найбільш суттєвими класифікаційними ознаками доходів місцевих бюджетів на сучасному етапі, які дозволяють систематизувати інформацію для проведення аналізу доходної частини місцевих бюджетів та оцінки фінансових можливостей адміністративно-територіальних утворень, доцільно вважати такі: за Бюджетним кодексом України, за формою залучення, за методами мобілізації, в залежності від типу повноважень.

2) Практика формування місцевих бюджетів в Україні свідчить про недостатність обсягів власних та закріплених доходів для потреб фінансування виконання власних та делегованих повноважень органів місцевої влади. Тому, Бюджетним кодексом України, регламентовано додаткове джерело доходів – міжбюджетні трансферти. Збільшення частки трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів виявляє передумови до зниження мотивації органів місцевого самоврядування щодо збільшення обсягу залучення власних фінансових ресурсів.

3) Узагальнюючи аналіз законодавчого забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, необхідно зазначити, що в період становлення системи місцевого самоврядування в Україні і розробки її законодавчих основ вітчизняна практика бюджетного регулювання не була стабільною, що не сприяло зміцненню місцевих фінансів і становленню належних умов для господарювання та розвитку територій. Потребують подальшої законодавчої розробки і деталізації питання

розподілу повноважень, компетенції і відповідальності різних рівнів місцевого самоврядування, що дозволить створити об'єктивну основу фінансового забезпечення обласних, районних та міських, сільських бюджетів.

Невирішеною є проблема організації управління регіональним і місцевим розвитком. На цьому етапі органи місцевого самоврядування не мають повноцінного законодавчого підґрунтя й фінансового забезпечення для виконання делегованих і власних повноважень.

4) Проаналізувавши дохідну базу обласного бюджету Одеської області, можна зробити висновок, що місцеві податки і збори в процесі формування дохідної частини бюджету відіграють другорядну роль. Поряд з цим останніми роками відбувається доволі стрімке зростання частки саме місцевих податків і зборів у доходах бюджету, зокрема плати за землю та єдиного податку. Це дозволяє стверджувати, що економічно ефективні рішення місцевої влади з управління територією, а також її своєчасні дії щодо індексації нормативної грошової оцінки землі виступають надійним ресурсом для зростання податкових доходів місцевих бюджетів. Основним бюджетоутворюючим податком є податок на доходи фізичних осіб, який протягом останніх років становив більше 80 % доходів бюджету без урахування міжбюджетних трансфертів та плата за землю, елементи якого та пропорції розподілу закріплюються централізовано. А тому зусилля місцевої влади щодо забезпечення приросту надходжень з податку до місцевих бюджетів можуть мати виключно непрямий характер, а саме: створення робочих місць, підвищення інвестиційної привабливості території, запобігання виплаті заробітної плати у конвертах тощо.

5) Проведений аналіз неподаткових надходжень свідчить, що механізм розподілу бюджетних ресурсів області на сьогодні не забезпечує потрібного рівня незалежності місцевих органів влади у вирішенні соціально-економічних проблем відповідної місцевості через незначну частку власних надходжень у структурі доходів обласного бюджету. В структурі доходів обласного бюджету частка неподаткових надходжень протягом аналізованого періоду не перевищувала 5%. В умовах фінансової кризи та пов'язаного з нею скорочення обсягів одержавлення ВВП, вказані джерела доходів зменшуються як в абсолютному, так і у відносному

вимірах. Натомість стабільно динамічним залишається зростання власних надходжень бюджетних установ, що є наслідком активізації платних послуг у невиробничій сфері з огляду на зменшення масштабів бюджетного фінансування.

б) Оцінка міжбюджетних відносин в частині формування місцевого бюджету показала, бюджет є дотаційним, оскільки у структурі 75,56% займають трансферти, що є безумовно негативним явищем. При формуванні дохідної частини обласного бюджету Одеської області використовувалися такі види трансфертів: дотації та субвенції. Їхню роль неможливо переоцінити адже за допомогою цих коштів здійснювалося фінансування як загальних програм розвитку так і цільових програм. Проте вони не усувають проблему незбалансованості місцевих бюджетів вони тільки на деякий час її "лікують". Треба відмітити, що в останні роки в обласному бюджеті значно збільшився обсяг субвенцій як в абсолютному так і в відносному вимірі. Однак, обсяги капітальних субвенцій значно менші від субвенцій соціального характеру, що свідчить про низький рівень інвестицій держави в регіон. Проте позитивним є той факт, що значно скоротились обсяги вилучень з місцевих бюджетів. Такі заходи міжбюджетного регулювання мають позитивно вплинути на фінансовий стан місцевих бюджетів у процесі їх поступового відновлення після фінансової кризи.

Розраховані показники фінансової стійкості досліджуваного обласного бюджету протягом аналізованого періоду показали негативні результати. Майже всі коефіцієнти не відповідають пороговому значенню. Однак, коефіцієнти податкової самостійності і спроможності свідчать про збільшення частки податкових надходжень та про спроможність органів місцевого самоврядування податковими надходженнями забезпечити видатки за цей період.

7) Провівши аналіз зарубіжного досвіду в процесі формування та виконання дохідної частини місцевого бюджету, доцільно звернути увагу на шляхи активізації резервів формування доходів місцевих органів влади, а саме:

- 1) посилення контролю на усіх стадіях бюджетного процесу;
- 2) провести децентралізацію влади;
- 3) розширити коло податків та зборів які б безпосередньо справлялися до місцевого бюджету.

8) Провівши аналіз та узагальнивши головні проблеми та шляхи покращення формування та виконання місцевих бюджетів України за доходами я вважаю за доцільне здійснити наступні кроки: розширити доходну базу місцевого бюджету за допомогою запровадження нових місцевих податків; розширити повноваження органів місцевої влади; розширити перелік неподаткових платежів, які запроваджуються за рішенням місцевих рад; розвивати культуру фінансової незалежності місцевих органів влади; підвищити результативність управління об'єктами власності що перебувають у підпорядкуванні органів місцевого самоврядування; ефективного контролю за формуванням і використанням доходів місцевого бюджету; детінізації системи оподаткування і внаслідок цього збільшення доходів до бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артус М.М., Хижа Н.М. Бюджетна система України. Навчальний посібник/ К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. – 220с. с.124
2. Бондарук Т.Г. Особливості управління місцевими фінансами в Україні / Т.Г. Бондарук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №6.(121). – С.198–201.
3. Бондарчук Т.Г. «Місцеві фінанси». Навч. пос. –К: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013.- 529 с.
4. Борденюк В. «Деякі проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування у містах з районним поділом» / В. Борденюк // «Право України». – 2009. - №2. – с. 53-57
5. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/>
6. Василик О. Д . Бюджетна система України : [підруч .] / О . Д. Василик, К. В . Павлюк. - К .: Центр навч літ , 2004 - 544 с
7. Венгер В.В. Фінанси. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.
8. Волохова І.С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. – Одеса: Атлант, 2010. – 234 с.
9. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
10. Державні фінанси : [навч . посіб .] / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик ; заг. ред. В . Д. Базилевича. - К .: Атіка, 2002. - 368 с.
11. Доходи від підприємницької діяльності сучасності. ЛІГАБізнесІнформ. [Електронний ресурс]: Режим доступу - <http://m.liga.net/finance/>
12. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97-ВР від 15.07. 1997 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/aws/main.cgi?nreg=994_036.
13. Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо цільового спрямування екологічного податку" від 24.12.2015 р., № 918-VIII.

- [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/918-19/paran7#n7>
14. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» від 15 липня 1997 р. // ВВР України. – 1997. - №38. – ст.249.
 15. Закон України від 03.11.2016 № 1728-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи».
 16. Закон України від 20.12.2016 № 1789-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України»
 17. Заюкова М. С. Проблеми формування надходжень до місцевих бюджетів / М. С. Заюкова, Т. І. Четверик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
 18. Казначейська служба України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/reg/control/ode/uk/>
 19. Камінська, І. М. Діагностика фінансової стійкості регіонів України [Електронний ресурс] / І. М. Камінська // Збірник праць Луцького національного технічного університету : Економічні науки. – 2008. – Випуск 5 (20). – С. 168-182. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2008_5_1/zbirnuk_O_FN_5_%D0%A7_1_193.pdf
 20. Кодацкий В. Проблеми формування місцевих бюджетів/ В. Кодацкий // Економіка, фінанси, право. – 2005. – № 2. – С. 10–15
 21. Кравченко В.І. «Місцеві фінанси України». Навч. Посіб. – К: Т-во «Знання» , КО 1999. – 487 С.
 22. Кузьменко Н.А. Удосконалення міжбюджетних відносин // Фінанси України. - 1998. - №1. - С. 26-27.
 23. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: Навч.-метод. посібник для самоств. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2002. — 256 с
 24. Левкович В. Поняття і правова природа неподаткових надходжень/ В. Левкович // Фінанси України. – 2009. - №10. – С.38-42

25. Легкоступ, І. І. Особливості формування місцевих бюджетів України та шляхи зміцнення їх доходної бази / І. І. Легкоступ // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №3. - С. 165-170.
26. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. – К.: Наукова думка, 2006. – 431.
27. Орлюк О.П. Фінансове право: навч. посібник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
28. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
29. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: Монографія.–К.:НДФІ, 2006.–584 с
30. Пасічник Ю . В. Бюджетна система України : [навч. посіб .] / Ю . В. Пасічник. - [2-ге вид. , пере- роб і доп] - К : Знання, 2008 - 670 с
31. Пилипів В. До питання про федералізацію України: проблеми забезпечення бюджетної самодостатності регіонів / В. Пилипів // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 26–34
32. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2009_647/32.pdf.
33. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
34. Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні / [М.Я. Азаров; Ф.О. Ярошенко, В.М. Геєць (кер. авт. кол.) та ін.]. — К.: Т. 1: НДФІ, 2004. — 640 с.
35. Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів: Постанова КМУ від 31.10.2011 р. №1185.- [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1185-2011-п>.
36. Радіонов Ю. Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів // Фінанси України. – 2011. – №5. – С. 47-55.

- 37.Рішення «Про звіт обласної державної адміністрації про виконання обласного бюджету Одеської області за 2012 рік ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada2.odessa.gov.ua/index.php?>
- 38.Рішення «Про звіт обласної державної адміністрації про виконання обласного бюджету Одеської області за 2013 рік ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada2.odessa.gov.ua/index.php?>
- 39.Рішення «Про звіт обласної державної адміністрації про виконання обласного бюджету Одеської області за 2014 рік ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada2.odessa.gov.ua/index.php?>
- 40.Рішення «Про звіт обласної державної адміністрації про виконання обласного бюджету Одеської області за 2015 рік ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada2.odessa.gov.ua/index.php?>
- 41.Рішення «Про звіт обласної державної адміністрації про виконання обласного бюджету Одеської області за 2016 рік ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada2.odessa.gov.ua/index.php?>
- 42.Рішення Одеської міської ради від 31 січня 2011 року № 278-VI «Про встановлення туристичного збору».
- 43.Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 312 с.
- 44.Сидорова Н.В. Теоретичні основи бюджетного права. – Х., 1998. – С. 128, 130
- 45.Тулай О. І. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/121/knp121_93-97.pdf
46. Указ Президента України «Про першочергові заходи з розвитку місцевого самоврядування в Україні на 2017 рік» від 07.12.2016. – 2016. - №545/2016
- 47.Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету: монографія/ Л.Ф. Кондусова, І.І. Нескородєва, І.І. Алексеєнко та ін.–Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. –289 с.

48. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / За наук.ред. В.Федосова. - К.: КНЕУ, 2002. - 387 с.
49. Фещенко Л.В. Вдосконалення бюджетного планування і прогнозування / Л.В. Фещенко //Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – №34. – С.154–157.
50. Финансы: Учебник / Под ред. проф. В.М. Романовского, проф. О.В. Врублевской, проф. Б.М. Сабанти. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт-Издат, 2009. – 462 с.
51. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах. – М., 2002. – 555 с.